

Učiteljski TOVARIŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. vsakega meseca na celi poli. Cena mu je za celo leto 3 gold., za pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise prejema vredništvo; naročnino in oznanila pa prejema in razpošiljanje oskerbuje založništvo.

List 12.

V Ljubljani, 15. junija 1880.

Tečaj XX.

Nekaj o načrtu za prirodoslovje na srednjej stopnji (3., 4., 5. šolsko leto) ljudske šole.

(Dalje.)

O prevajanji toplote.

Skušnja. Hladna ruta se na topli peči ogreva; voda postaja pri ognji topleja; vroča jed se na mrzlem ploščeku ohlajeva, plošček pa ogreva.

Poskus 1. Ako vtaknemo razbeljen železen kos v mrzlo vodó, postaneta železo in voda čez nekoliko časa jednako topla in sicer voda topleja in železo hladneje.

Zakon. Topleje teló oddaja mrzlejemu telesu in mrzleje sprejema od toplejega toliko časa toploto, dokler nijsta oba jednako topla.

Poskus 2. Blizo jednega konca držimo pletilno iglo, katerega ogrevamo v plamenu lampice; z roko se moramo umikati zmerom bolj proti drugemu koncu, ker nas začinja peči.

Isto opazujemo, ako ogrevamo palčico iz bakra, pakfonga i. t. d.

Zakon. Ako telo ogrevamo na jednem mestu, se razširja toplota od plastí do plastí skoz njega.

Tako razširjanje toplote od plastí do plastí telesa imenujemo prevajanje toplote, toploto pa prevajano toploto. Lastnost teles vsled katere toploto prevajajo, imenujemo vodljivost toplote.

Različno prevajanje.

Poskus 3. Vzemi v jedno roko bakreno, v drugo pa železno palčico tako, da ste roki jednako oddaljeni od koncev, katera držiš v plamenu lampice. Bakreno palčico moraš prej izpustiti, kakor železno.

Poskus 4. Gorečo tresko držiš lahko toliko časa v roki, dokler ne pride plamen do nje.

Zakon. Telesa iz različnih tvarin prevajajo toploto različno.

Baker, železo, sploh kovine prevajajo toploto mnogo boljše od lesá, popirja, volne i. t. d.

Telesa, katera toploto hitro sprejemajo, hitro prevajajo in hitro oddajajo imenujemo dobre prevodnike; telesa pa, katera toploto kesno sprejemajo, kesno prevajajo in kesno oddajajo, imenujemo slabe prevodnike.

Dobri prevodniki so osobito kovine tudi kamenje, slabi pa les, slama, lasje, volna, zrak, voda, sneg, led, oglje, pepel i. t. d.

Vaje.

Z železno pečjo sobo hitro ogrevamo; zakaj? — Zakaj zavre voda hitro v železnih loncih? — Kedar hočemo toploto hitro razširiti, rabimo dobre prevodnike.

Zakaj se oblačimo po zimi z volnatimi tkaninami, s kožuhovino? —

Zakaj pokrivamo po zimi kamnena tla z deskami? — Zakaj obmotamo po zimi drevje sè slamo? — Kedar sneg zemljo pokriva, ozimine ne zmerznejo; zakaj? — Zakaj rabimo po zimi dvojna okna? — Vsled mraza onemogle ljudi, kateri še živé, pokrivajo sè snegom, da se polagoma ogrevajo, ker pride drugače prisad zraven. — Slabe prevodnike rabimo, da ohranjujemo toploto v telesih.

Pri netilu je ročaj iz lesá; zakaj? — Pri durcih na pečeh je kljuka na koncu lesena; zakaj? — Zakaj kuharica vroče lonce s cunjo prijemlje? — Blagajnice so varne pred ognjem, ako imajo dvojne stene, med katerimi je pepel; zakaj? — Tudi ledenice imajo dvojne stene, med katerimi so broške (ogljevščina); zakaj? — Slabe prevodnike tudi rabimo, da zabranjujemo toploto od teles.

Zakaj se nam zdi kamnata klop hladneja, kakor lesena? — Zakaj se nam zdi železo bolj vroče od lesa, ako ležita oba jednako dolgo na solncu? —

Ogrevanje vode.

Poskus 5. Ako vodo v epruveti nad lampico ogrevamo in sicer od zgoraj; ostane spodaj mrzla, če tudi zgorej vré.

Poskus 6. Ako ogrevamo vodo v steklenki za kuhanje od spodej, se vsa voda hitro ogreva. Na žaganji, katero denemo med ogrevanjem v vodo, vidimo, da gre voda v sredi kviško, na kraji pa k dnu.

Razlaganje. Ako ogrevamo vodo od spodej, se spodnje plasti raztegujejo, ter postajajo lagljeje od zgornjih in se vzdigavajo kviško; mrzleja ter težja voda pa pada proti dnu.

Voda se pri ogrevanju od spodej le zaradi gibanja navzgor in navzdol hitro ogreva.

Na ta način o tej tvarini na srednji stopnji ne moremo poučevati. Kakó naj jo pa skrčimo? Najrajše bi izpustili pojme „prevajanje, dobri in slabi prevodniki i. t. d.“ in navajali prikazni, kakoršne imamo omenjene v vajah, ne da bi vprašali po vzroku teh prikazni. N. pr. V železnem loncu voda hitreje zavré kakor v glinastem. Po zimi se oblačimo s kožuhovino, da nam je topleje. Snežena odeja varuje, da ozimine ne zmerznejo. Lonec z vrelo vodo primemo s cunjo, kedar ga vzamemo od ognja proč, da se ne spečemo. In druge take primere. Potem bi zadostovali ministerskemu ukazu 20. avg. 1872, ki pravi: „Auf den unteren Stufen werden bei dem Anschauungsunterrichte die wichtigsten Naturerscheinungen besprochen“. Za navajanje takih prikazni ponujajo letni časi, berilo i. t. d. priložnost. Ministerski ukaz pa vendar ne omenja te tvarine za srednjo stopnjo, ter jo smemo opravičeno prepustiti višji.

● magnetizmu.

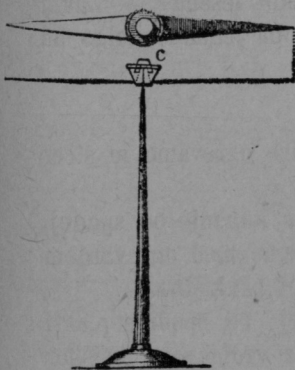
Poskus 1. Na niti naj visi konec železa n. pr. žrebelj; ako temu bližamo magnet, ga magnet zmerom bolj k sebi vleče, na zadnje se sprime ž njim in ga ne izpusti.

Poskus 2. Bližaj magnet železnim opilkom, on jih privlači tako, da obvisé na njem!

Poskus 3. Že v starodavnosti so našli blizo mesta Magnezija neko železno rudo, magnetni železovec imenovano. Ako to rudo bližamo železnim opilkom, jih ona tudi privlači in pri sebi obderží.

Po mestu Magnezija imenujejo telesa, katera privlačijo železne opilke in pri sebi obdrže, magnetne; to njihovo lastnost pa magnetizem. Magneti pa večino drugih teles ne privlačijo.

Vverstitev magnetov.

Poskus 4. V železne opilke utaknemo pletilno iglo; na njej ne obvisé nobedni železni opilki. Ako jo pa drgnemo z magnetom in sicer zmerom proti istemu koncu, privlači železne opilke.

Isto dosežemo, ako drgnemo z magnetom katerokoli jekleno palico.

Zakon. Iz jekla narejamo magnetne, ako jih z magneti drgnemo.

Magneti so dvojni: prirodni, katere že v naravi nahajamo, in narejeni.

Magneti imajo podobo palice ali podkve; potem jih imenujemo magnetne palice ali podkovaste magnetne.●

Malo magnetno palčico, na koncéh priostreno imenujemo iglo magnetnico (magnetno strelko). Ta ima navadno v sredini mali klobuček iz medí, da jo moremo na navpično os natakiniti, okrog katere se more prosto vrteti v horicontalneji ravnini (glej v pridjani pod. zgornjo iglo).

Polarnost magnetov.

Poskus 5. Ako posujemo magnetno palico z železnimi opilki, se jih obesi največ na obeh konceh.

Zakon. Magnet privlači na konceh najjače.

Konca, katerá kažeta največjo privlačnost, imenujemo konici (pola).

Poskus. Ako iglo magnetnico nataknejo na navpičneji osi iz njene lege premaknemo, niha nekoliko časa okrog te lege, dokler se ne povrne spet v njo; ona kaže zmerom z jednim koncem proti severu, z drugim proti jugu.

Isto opazujemo na vsakem drugem magnetu, ako ga tako podpremo, da se more v horicontalneji ravnini prosto vrteti.

Zakon. Magnet, kateri se more prosto vrteti v horicontalneji ravnini, kaže zmerom z istim koncem proti severu, z drugim proti jugu.

Konec, ki kaže proti severu, imenujemo severni pol in drugi konec pa južni pol. Potem takem sta v vsakem magnetu dvojna magnetizma severni in južni. — Na iglah magnetnicah je severni pol plavkast (glej pridj. pod.) na drugih magnetih pa zaznačen s črko N.

Poskus 6. Ako bližamo severni pol magneta severnemu polu igle magnetnice (glej pod.) skoči zadnji proč od prvega; ako pa bližamo severni pol magneta južnemu polu igle, se pa privlačita in na zadnje sprimeta.

Zakon. Istoimenasta pola se medsebojno odbijata, raznoimenasta pa privlačita.

Poskus 7. Naredi iz pletilne igle magnet in prelomi jo v sredini, potem imaš dva jednako jaka magneta. Položi jih z istoimenastima poloma skupaj in vtakni jih v železne opilke. Obé igli obrdržite več opilkov, kakor jedna.

Ako zvežemo več magnetov tako, da ležé z istimi poli jeden na drugem, dobimo silnejše učinke kakor od posameznih magnetov; tako sestavo magnetov imenujemo magnetno baterijo.

Razdelba magnetizmov.

Poskus 8. Konec železa, ki visi na magnetu, privlači sam železne opilke, kateri pa padejo proč, ako vzamemo železo od magneta.

Poskus 9. Ako konec železa magnetu le bližamo, opazujemo isto.

Zakon. Železo je toliko časa magnetno, dokler je v dotiki z magnetom ali vsaj blizo njega.

Poskus 10. Ako obesimo konec železa na severni pol magneta, odbija drugi konec severni pol igle magnetnice, južni pol igle pa privlači.

Zakon. Bližnji konec železa je nasprotno, oddaljeni pa istoimenasto magneten z bližanim polom magneta.

Razlaganje. V železu sta oba magnetizma; ako mu bližamo severni pol magneta privlači južni magnetizem, severnega pa odbija; on toraj oba magnetizma v železu loči ali razdeli. Kakor hitro pa vzamemo magnetov pol proč, se magnetizma v železu privlačita in tako vežeta, da nimata nobedne moči več proti vnanjimi telesu.

Vaje.

Zakaj nosijo delavci v iglarnicah magnetne obličnice? — Z magneti moremo železne opilke od opilkov drugih kovin ločiti; zakaj? — Kako moremo igle iz špranj ali tudi iz tla najlagje pobirati?

Kompas.

Z iglo magnetnico moremo določiti kraje svetá ob vsakem času, po noči in po dnevi, pri jasnem in pri oblačnem nebu, sploh kjer ni za to nobednih drugih pripomočkov. Rabijo jo na morji, v sredi velikih gozdov i. t. d. Da je zato pripravna, jo devljejo v okrov iz lesá ali iz medí, kateri je pokrit sè steklom. Navpična os igle stoji v središču vetrulje.

Natančno opazovanje pokaže, da igla magnetnica ne kaže natančno proti severu, ampak je odklonjena za nekoliko stopinj (zdaj pri nas okolo 10°) od severnega meridijana proti zahodu. Ako kompas tako vrtimo, da nareja severni pol igle proti zahodu sè severno merjo vetrulje kot 10°, potem kaže vetrulja natančno kraje svetá.

Ker ministerski ukaz 20. aug. 1870 za srednjo stopnjo „die am häufigsten wiederkehrenden Naturscheinungen“ zahteva in ne omenja magnetizma, tudi mi po principu „malo pa to dobro“ to stvarino prepustimo višje stopnji, akoravno so osnovne prikazni magnetizma, katere načrt za srednjo stopnjo zahteva, priproste in lahko umljive.

(Dalje prih.)

Jernej Kopitar.

Kopitar pa Kranjci. — Winden. — „Diese zum Citiren so bequeme Benennung ist nicht ganz richtig. Nur die Steyrischen und Kärntnischen Slaven werden zum Unterschiede von ihren deutschen Mitbürgern Winden d. i. Slaven genannt; (denn Wende, Winde ist das deutsche Synonymon für Slave, so wie Unger für Madjar, u. m. a.) eben desswegen nennen sie sich auch selbst Slovenci, d. i. Leute vom Slavischen Volksstamme, nicht vom Deutschen: der Gesamtnahme der Nation ward ein Species-Nahme. — In Krain hingegen,

wo das ganze Land von Slaven bebaut wird, fiel dieser Anlass weg, und der Special-Nahme Krainer (Krajnci), gilt ausschliessend seit Mannsgedenken. — Sprache, Kleidung, Lebensart ist die nähmliche bey den Winden, wie bey den Krainern, aber nie wird der Krainer Slovenc im specialen Sinne, und umgekehrt der Slovenc nie Krajnc genannt.“ — Iz te opombe (Gramm. VI) so oponašali nekteri, da po Kopitarjevem nauku Kranjci nismo in se zvati ne smemo Slovenci; kdor pa sam bere to opomnjo in prebira druge spise Kopitarjeve, vé in vidi, v katerem smislu je razlagovati omenjeni pristavek.

Bil je Kopitar pravi kranjski Slovenc, pravi Kranjec; rad se je prepiral in pretepal s svojimi jezičnimi zabavljevci, in kedar je bilo treba, rad se vselej ponesel za svoje rojake. — Dobrovskemu, po nemškutarskih kranjskih knjigah sodečemu: „Der Slave kennt keinen Artikel. Germanisirende Dialekte, als der Windische in Krain, und der Windische in der Lausitz machen hier eine Ausnahme, und verlängnen dadurch ihre echt Slavische Abkunft“ — vže v slovnici svoji (str. 215) prav odgovarja: „Nicht unser Dialekt, nur unsere ungeweihten Schreiber germanisiren“, pa tudi izgovarja: „Freylich liegt die Schuld nicht ganz an ihnen: es gibt keine Slavischen Unterrichts- und Bildungsanstalten! Unsere Schriftsteller sind lauter Autodidakten.“ — Pač res! Tako je bilo na Kranjskem, tako povsod na Slovenskem. Samouki so bili vsi naši nekdanji pisatelji; samouki smo deloma še. Da se v sedanji dobi obrača nekoliko na bolje, hvala za to gre i Kopitarju.

Kopitar je vzbujal svoje rojake k slovenskemu učenju, spisovanju in k napredovanju v domačem slovstvu. „Die Župánova Micka, und noch mehr der Matíček unsers leider! zu früh verstorbenen Geschichtschreibers Linhart verdienten, als die einzigen erwähnenswerthen Denkmahle unserer profanen Literatur, recht sehr eine zweyte verbesserte Ausgabe“ — piše v slovnici l. 1808 (str. 295). — Tudi ni res, da je bil Kopitar protivnik „Krajnski Čbelici“; vsaj pravi v pismu: „Ein Wort über den Laibacher ABC-Streit“ (Illyr. Bl. 1833. št. 27. str. 2.) nasprot nekterim napakam: „Andererseits mögen Dr. P. und die übrigen Čbélice nur fleissig fortfahren, uns Gutes, immer Besseres zu bringen; was den echt (nicht bei Kotzebue oder Clauren) Gebildeten gefallen kann, wird auch dem Volke dauernd gefallen und frommen, und so beide ihnen danken können.“ — Ali — kakor opominja v Čopovem spisku (Geschichte der südsl. Lit. pag. 86.): „Schade, dass der Gegenstand des Vesseli dan (des Freimaurers p. Kl. Sch. 9.) wirklich leichtfertig ist, so dass man jetzt eine erneuerte Auflage davon kaum erwarten darf“; — tako se vjema ž njim v sodbi o I. in II. Bukv. Kr. Čbelice (pg. 76.) namreč: „In der Folge sollen auch eigentliche Volksgesänge oder Nationallieder in strenger Auswahl in die Sammlung mit aufgenommen werden. Wir wünschen

der schönen Unternehmung gedeihlichen Fortgang.“ — Z ozirom na tedanje dejanjske razmere na Kranjskem je dajal Kopitar še posebne sovéte Čbeličarjem, ali — letí zanje niso marali, in Kr. Čbelica je zamerla z rojem IV. in vzbudila se s V. in poslednjim I. 1848 po smerti Čopovi in Kopitarjevi. — Tako še dan danes nekterim ni sovétovati; torej tudi ne pomagati. —

Pravega Kranjca se je kazal, za rojake svoje potezal, domovino svojo preslavljal rad v svojih spisih. Primek svoj je pisal z naglaskom Kopítar (Gramm. 460); Bartholomäus, welcher Name in der slavischen Mundart Krains weniger langweilig lautet: Jernej (Selbstb. 1); Jèrnej ist wohl besser, als Jèrni, denn es geht weiter Jèrnèja, Jèrnèju . . ; von Jernej auf Barthelmä kommt nur der Etymologe, welcher aus allem alles machen kann (Gramm. 235). — Vodičáne die Einwohner von Vodice (Gramm. 458). — „Festa Mariae 15. Aug. et 8. Sept. quae Illyriis sunt Velika Gospoja et Mala Gospoja (i. q. Germanis Gross- et Klein-Frauentag) Carniolis vocantur Veliki et Mali Šmarin dan (magnus et parvus S. Mariae dies). Est in media Carniola templum celebre S. Mariae, monti alto ad Savi laevam ripam impositum, quod ipsi monti a Germanis vocato Kahlenberg, slavicum nomen Šmarne gora (S. Mariae mons) procuravit. Adde in hujus ipsius Šmarne gore vicinia habuisse praedia auctorem nostrorum monumentorum (Frisingensium) Abrahamum episcopum (Glag. Cloz. XLIV)“. — Tik Šmarne gore pa so Vodice, Repnje, domačija Kopitarjeva. — „Neque veremur, ne apud aequos judices nobis officiat patria Carniola, ad cujus utpote Carantani et Pannoniae particulae gloriam haec conemur adstruere (Glag. Cloz. LXXX)“. — Opus quinquelingue Carniolanos praecipue fovet (Hesyeh. 48). — Cum doctissimo Consiliario aulico Th. Dolliner . . ; diserte et luculentissime probavit acutissimus Thom. Dolliner (Dolinarium, q. d. Vallensem, rectius scribas Slavum Carniolum . . (Glag. Cloz. LXXIII. XII.)“. — Dolinar (r. 1760, u. 1839), Vega (r. 1754, u. 1802), Kopitar in drugi so na Dunaju neko posebno slavo pridobili Kranjcem, da jih je navadno hvalil ranjki cesar Franec, češ, s Kranjske dobivam dobre vojake pa učenjake (gl. Slovénc l. 1878. VI. 31). — „Uebrigens mag es wahr sein, dass der Deutsche auf die oft glänzende Carrière guter Köpfe aus Krain mit Eifersucht hinblickt; aber ist es Schande geschickter zu sein als Michel oder Hans? Recensent (Kopitar) fühlt sich versucht aus eigener Ansicht und aus Geständnissen deutscher Reisender, selbst Hacquet's, eine Parallele zwischen dem deutschen und slavischen Bauer zu ziehen, die schwerlich zum Vortheile des ersteren laufen würde: doch er erinnert sich noch zu rechter Zeit der Fabel vom Kampfe des Menschen mit dem Löwen; es wäre unartig im Reiche der Löwen den Menschen als Sieger zu malen (Kl. Schrift. 131).“

Bil je Kopitar učenjak, da malo tacih! Imel je res tudi preizverstno knjižnico, polno dragih bukev in redkih spisov, kar kaže njihovo tiskano oznanilo (1845 str. 51 v 8°). — „Vse njegove bukve s tistimi vred, ki jih je sam spisal, je kupila po njegovi smerti Ljubljanska bukvarnica za 1400 goldinarjev (Novic. 1852 št. 80 str. 319)“. — Po tem takem sta Mecena — baron Ž. Zois pa Kopitar — bila, sta in bota še v prihodnje bistvena podpora slovenskemu pismenstvu. — Zois ima spominek, Kopitar ga na Kranjskem — nima. Na Dunaju mu stoji sicer na grobu priprost spominek; „komur se zdí, de takó preprosto znamenje ni dosti primerno notrajni veljavnosti in vnajni časti toliciga možá, naj pomisli, de je ta prosti dar dolžni poklon le nekterih oseb, ki so rajniga spoštovale in ljubile. Zatorej, pisal je l. 1845 v „Wien. Zeitung“ dr. M. Fessl, s tem tudi nobeden ni mislil, velike množice spoštovavcov Slovijanstva prehiteti, ako bi morde v misli imeli, v kakim pripravnišim kraji, postavim v Ljubljani, kjer se zde zaklad njegovih bukev znajde, spominšino postaviti, ktera bi se slavnimu, od cele Evrope čislanimu možu spodobila (Novic. 1845 št. 46 str. 184).“ —

To in še marsikaj družega, kar je Kopitar storil, v sercu snujoč — sem vzbujal časih svoje slovenske učence, naj čislajo in verlo posnemajo rojaka učenjaka, in kolikor toliko dalo je to povod, da je Slovenija l. 1877 na Dunaju napravila slavnostno veselico J. Kopitarju na čast, da so nekteri njeni družniki poprosili slavnega naslednika dr. Fr. Miklošiča, naj skoro priobči drugi del „B. Kopitar's Kleinere Schriften,“ da je naša Matica sklenila v svojih letnikih pokloniti mu spomenico, da slovenski domoljubi nameravajo slovesno obhajati stoletnico njegovega rojstva. Prav tako! Kdor vé, kako veselo in vspešno se je obhajal spominj stoletnice V. Vodnikove, more le obžalovati, da v sedanji kratki dobi kaj tacega skoro ni več mogoče. Vodnik je pisal rojakom svojim po domače, sloví torej domá — med Slovenci; Kopitar pa je pisal o rojakih svojih po ptuje — nemški in latinski, sloví torej na ptujem — med Slovani in drugimi. Oba sta vendar Sloveniji na slavo. — Svét si, da dobí naš slavni učenjak o svoji stoletnici raznih slavnih spoménic, poklanjam o tej priliki za čestitko mu jaz pričujočo nepopolno sliko, ktero dopolniti hočem, kedar dr. Miklošič izda vse spise Kopitarjeve, ako tega doživím in Bog dá mi ljubo zdravje.

Predno pa dam iz rok to svojo nedoveršeno sliko o Kopitarju in njegovem slovstvenem delovanji, naj omenim še troje: 1) V kerstnih bukvah Vodiške duhovnije, v ktero spadajo Repnje, pisano je razločno, da je Kopitar Jernej rojen bil 21. avgusta 1780, a ne 23. dne, kar naj se v vseh dosedanjih virih resnici na ljubev popravi; 2) naj se slovstveno delovanje pisateljevo presoja vzlasti po tiskanih njegovih delih, ne tolikanj po pisanih listih prijateljskih in neprijateljskih,

ki se javno rabiti smejo vsegdar le skromno in razborito; 3) naj se učenostna ponositost njegova nikar ne imenuje ošabnost po zabavljivem napisu Prešernovem:

Kopitar.

Nôsil učeno glavó z častjó sim vsih premagávec;
Smèrt in ošábnost stè zmagale mène samé.

Kajti — a) dr. M. J. Fessl je po smerti njegovi pisal v „Wien. Ztg.“: „Ker se je rajniki vsaciga, tudi nar manjšiga hlepenja časti ogibal, ni nikoli dovolil, de bi ga bili obličili, zatorej tudi njegovega obličja ali podobe ni (Novic. 1845 str. 184).“ — b) V čerkarski pravdi novoslovenski je M. Čopu nasproti gledé na njihov „Vertheidigungsplan“ povedal jo dostojno: „Genug, dass er uns nie jenseits der Gränzen des strengen Kriegsrechtes nnd der Ehre finden soll (Illyr. Bl. Nr. 27. S. 6).“ — c) V borbi o cerkvenem jeziku slovenskem in njegovi domovini pravi (Glag. Cloz. LXXX.) celó mirno: Equidem in his etiam, sicut in reliquis omnibus,

Quid verum atque decens curo et rogo et omnis in hoc sum.

Pa: Jamque lector,

Vive, vale. Si quid novisti rectius istis,
Candidus imperti; si non, his utere mecum.

d) V hudi borbi ilirski z Gajem spoznava kaj pošteno o koncu (Hesych. 62): In omnem casum triumphabit quisquis legitime certaverit.

En pueri ludentes REX eris, ajunt,
Si RECTE facies.

In e) v najhujši s Pantilijem (Brockhaus Lex. d. Gegenw. III. 110.) pristavlja naposled brez vsaktere ošabnosti: „Quod de magistratu nostro censorio aut mentitur aut somniat, freti recta nostra conscientia, non solum abominamur et respuimus, sed etiam ignoscimus inimico sive malo suo doló mentienti sive culpa; nam poterat nos rectius nosse sive sua sive communium amicorum longa experientia, sive denique e nostro Antitartaro (Hesych. pg. 71).“ —

Naravoznanstvo v ljudski šoli.

16. Nihalo (Pendel).*)

(Dalje.)

Da nihalo iz prota ali druge kovine hitrejše niha, temu je vzrok tudi ta, da razni delki prota tudi nekoliko na to vplivajo.

Ker se nihalo na mnogo načinov more rabiti, zaradi tega je ono tudi velike važnosti. Nihalo se rabi pri urah, da se tam izravna različno gibanje, kakoršno je vselej, naj se napravi že to gibanje s pomočjo uteži

*) Glej l. 6. t. 1.

ali s pomočjo zméti, potem pa nam daje tudi mero dolgosti določene in nepremeljive velikosti.

Nihalo rabijo tudi pri godbi za določenje takta. Zato zadostuje navadno nihalo na niti s kroglico; zove se s ptujo besedo Rhythmonom.

A nihalo je še v drugem obziru velike, velike važnosti.

Slišali smo že da 38 palcev (t. j. 0.99 ali skoro 1 m.) dolgo nihalo v vsaki sekundi en nihaj napravi, ali kar je vse eno, ono napravi v enej minuti natanko 60 nihajev, zato tudi zovejo tako nihalo sekundno nihalo. Razume se tedaj, da mora sekundno nihalo imeti popolnoma določeno dolgot. Ako bi bilo krajše, napravilo bi v enej minuti več kakor 60 nihajev, in ako bi pak bilo daljše, napravilo bi jih manj. Sekundno nihalo kakega kraja se more rabiti kakor določena, nepremeljiva mera dolgosti.

Fizikarji so se vendar začudili, ko so temu nasproti zapazili, da eno in tisto nihalo ne napravi na vseh mestih zemeljskega poveršja enako mnogo nihajev na minuto.

Ako bi tedaj s takim nihalom potovali k polutniku, bi se prepričali da dela tam počasneje nihaje; tam namreč ne naredi v 1 sekundi popolnoma 1 nihaj, tedaj naredi na minuto manj kakor 60 nihajev. Ako bi pa šli z nihalom k tečaju, tam bi pa zapazili ravno nasprotno; nihalo bi delalo hitreje nihaje, v 1 sekundi več kakor 1 nihaj, tedaj tudi v 1 minuti več kakor 60 nihajev. Kako bi se to godilo in kaj bi bilo temu vzrok? —

Znano nam je, da je privlačnost zemlje, ktera dela, da nihalo niha. Ako tedaj jedno in tisto nihalo na polutniku počasniše in na tečaju pa hitreje niha, mora tedaj biti gotovo tam težnost slabēja, tukaj pa močnejša.

Kako bi si li razložili to različno silo privlačnosti zemlje? — Spominjamo se, da smo slišali, da privlačnost vsacega telesa, tedaj tudi naše zemlje zavoljo oddaljenosti peša in se manjša. Kolikor bolj se od zemlje, in tako od zemeljskega središča oddaljimo, toliko slaběji je tudi vplivanje privlačnosti. Razne poskušnje, ktere so se veršile na raznih visočinah z nihalom so to pokazale. Tudi je nam znano razmerje, v katerem pojema in odjenjuje vplivanje težnosti; to se namreč verši v razmerji kvadratnih števil oddaljenosti, tako, da je pri 2kratni oddaljenosti vpliv 4krat tako slab, pri 3kratni 9krat in pri 4kratni oddaljenosti pa 16krat tako slab.

Ako tedaj vse to premislimo, toraj moramo iz tega tudi sklepati, da smo na polutniku bolj daleč od zemeljskega središča, kakor na tečaju. In ako še pomislimo na oblino podobo naše zemlje, tedaj moramo priti po vsem tem do prepričanja, da naša zemlja ne more biti prava obla ali popolna krogla, ampak je na tečajih nekoliko splošnjena. Iz tega se tudi sklepa, da je premer zemlje na polutniku 1719 milj dolg, od tečaja do tečaja pa le 1713 $\frac{1}{2}$ milj. — Sredolajznost, ktero ima zemlja zato, ker

se verti, pa tudi pripomore, da je nihanje na polutniku počasneje. — Tako je tedaj nihalo ono orodje, katero nam je pravo podobo naše zemlje pojasniti pomaglo!

Pa še več; s pomočjo nihala so celo našo zemljo tehtali, tako, da je sedaj nam nje teža znana. Pravijo, da znaša ta 14 kvadrillijonov funtov. — Pa še več kakor to! na ta način in s pomočjo nihala prišli so celo tudi do zpoznanja, da naša zemlja sestoji povprek iz snovi, ktera je nekoliko lažje od železa, namreč $5\frac{1}{2}$ krat tako težka, kakor voda. Dalje so spoznali, da je na zemljini poveršini snov lažja, ter da snov proti globokosti na teži raste, in končno, da je v znotranjem naše zemlje sicer obilno votlin, da pa zemlja sama ne sebi ni votla obla. — Kako da so učenjaki do takih in enakih sklepov dospeli, hočem omeniti le bolj ob kratkem, da spoznate, kako težavno in zamudno delo je tako preiskavanje!

Znano nam je, da privlačnost raste z množino; 2krat tako težka železna krogla vpliva še enkrat tako močno po svoji privlačnosti na kako telo. Iz snovi ali teže kakega telesa zamoremo tedaj sklepati na njega privlačnost. Nasprotno zamoremo pa zopet od velikosti privlačnosti sklepati na velikost ali težo snovi, iz ktere izhaja ona sila. Pri dvakratni tako veliki privlačnosti sme se misliti tudi dvakrat tako velika teža snovi. — Privlačnost zemlje je, ktera nihalo zaniha. To naredi pa tudi rudninska krogla. Ker je pa ta dosti manjša, tedaj je naravno, da nihalo počasniše niha. Iz tega, kako počasi se verše nihaji ali iz majhnega števila nihajev o teku enega dneva preračunili so težo naše zemlje. Anglež Cavendish je prvi to poskušal.

Konečno naj še omenim, da se je nihalo tudi rabilo za dokaze sukanja osi naše zemlje, po navodu Francoza Foucault-a od leta 1851. Naj tudi o tem le nekoliko omenim! — Ako nihalo zanihamo, tedaj dela nihaje v tisti ravni čerti sem in tje, ne zapustivši to čerto. Ko so tedaj v Parizu 56 funtov težko rudninsko kroglo na 200 čevljev dolgem nihalu zanihali, zapazili so, — da se je nihalo vedno bolj od svoje prvotne (nihavne) čerte oddaljevalo; ali prav za prav, da se je na tleh zaznamovane čerta polagoma vertila, ter nazadnje popolno sukanje doveršila. To se je godilo in se še vedno godi le vsled osinega sukanja zemlje. — Zakone nihala znašel je prvi slavni Italijan Galilei leta 1602. Neki svečnik bil je povod, da je ta sloveči mož začel zakone gibanja nihala bolj temeljito premišljevati.

Vprašanja: *Ktero pripravo imenujemo nihalo? — Kaj je en nihaj? — Kako se glasi prvi zakon nihala? — Kako pa se glasi drugi? — Kakšen razloček je med nihalom iz niti in med nihalom s prota, ako sta oba enako dolga, glede dolgoti časa posameznih nihajev? — Kje se rabi nihalo? — Kdo je naredil prvi uro na nihalo? — Za česa se nihalo še rabi? — Kako je dolgo sekundno nihalo pri nas? — Kako so s pomočjo*

nihala spoznali pravo podobo naše zemlje? — Kako sukanje naše zemlje okoli svoje osi? — Kdo je bil prvi, kateri je zakone nihala iznajdel? — Kaj je Galileja napotilo, da je gibanje nihala preiščeval?

(Dalje prih.)

Dopisi in novice.

Šolstvo v gosposki zbornici. Predštev ali državni troškovnik je prišel tudi v gosposki zbornici na versto. Takrat tedaj so se razgovarjali tudi o »šolstvu.« Pri tej priliki je govoril kardinal knez Schwarzenberg tudi o šolstvu; rekel je namreč, marsikaj bi si želel zaradi šol opozoriti, govoriti pa hočem v dнарstvenem obziru. Šola je predraga, ako se mladenči od 12. do 15. leta delu odtegujō, to je občutljivo starišem in občini. Tudi v pedagogičnem obziru ni dobro, ako se mladina takrat v šolo sili, ko bi se imela dela privaditi. Jaz sem zato, da se mladina mnogo, mnogo nauči, a skusil sem, da se otroci od 6. — 12. leta tudi zares mnogo naučē. V višjih razredih se mora obiskovanje olajšati, tako, da je marsikje šolska postava le na papirji . . . a trošek le ostane. Sicer so otroci še hodili po tri leta v nedeljsko šolo. Dobra nedeljska šola bi bila izverstna selskemu prebivalstvu, a stala bi malo, ali celo nič. Gosp. kardinal je govoril potem tudi o meščanskih šolah, pristavši, ako otroci hodijo od 6. — 12. leta v šolo, bi bilo popolnoma zadosti, ako bi po večih krajih hodili še po 2 leti v meščansko šolo. Od nastopnih učiteljev in učiteljic pravi nadalje, se zahteva mnogo in mnogo, ni dvomiti, da nekateri opešajo pod tem bremenom. (Mogoče da pridni, a leni ne; več pa to velja za ženska kakor za m. učiteljšča, mladenči se imajo primeroma manj učiti, kakor dekliči; ako si namreč deklica ves dan glavo ubija z priučenjem, čaka jo pa še ročno delo. Prav bi bilo, da bi se dekliči ne obkladali čez moč, učni čertež menda zaradi tega ne bo škode terpel, a gospicam in njih roditeljem bi se veliko truda in troškov prihranilo. Est modus in rebus Ur.). Gospod govornik ni stavil posebnih predlogov, marveč pozval je slavno vlado, da se ozira na njegove opazke.

Govoril je potem še naučni minister pl. Konrad terdē, da vlada ostane pri osemletni šolski dolžnosti, vendar se ima to zadnje dve leti zdatno zljajšati, to olajšanje pa se mora ozirati na razmere dežele, kraja i. t. d.; nikjer drugej se ni tako očitno pokazalo, da je treba selske šole razločiti od šol po mestih. (Ako ostane stvar v principu nerazrešena, se tudi troški za šolstvo ne morejo zmanjšati, in poglavito iz tega vzroka novo šolstvo naj bolj napadajo davkoplačevalci, kajti znano je, da v denarnih zadevah neha vsaka posebna prijaznost. Ur.)

Kdo se naj huje boji ravnopravnosti slovenskega jezika? To so uradniki in učeniki, ki zahtevajo, da bi se zaradi njih ljudstvo nemščine učilo, vse to so pa nasledki šolske uredbe; slovenski jezik se je odrival povsod, kjer koli je bilo mogoče; nekateri so se ponašali s tem, da nič slovenskega ne znajo, niti ne berō, kdor je slovenski pisal ali govoril, je veljal za slovenskega agitatorja, imeli so ga za človeka, državni koristi nevarnega, kaj čuda potem, ako ljudje tacega ravnanja s Slovenci vajeni, zaženo krik: nemščina je v nevarnosti, edinost države se ruši. Ves tak krik je umeten in bode ponehal, ako vlada pokaže resno voljo, izpeljati to, kar se že dolgo, dolgo obeta. Sicer krivice nikomur ne želimo, naj je tudi drugi nam ne prizadevajo.

Da je pa ta krik ves umeten, so tudi dejanja, ki to pričajo. Ne govorimo tukaj o besedah državnega poslanca dr. Herbsta, kateri je poslal, kakti učenik

učence, svoje priveržence zdražbo in nemir delat po nemških občinah, rekoč jim pri slovesu: Mi hočemo sedaj sami za se skerbeti; povdarjamo le to, da je na Dunaji neko časnikarsko podvzetje »Unterricht-Correspondenz«, katero vabi srenje k protestom zoper vladine naprave glede ravnopravnosti jezika in jim za take pisane proteste šimelne (formulare) pošilja. Posebno veliko je imela »Unterricht-Correspondenz« opraviti, ko sta poslanca Lichtenstein in Lienbacher izročila znani predlog o reviziji šolskih postav in o kračnji šolske dolžnosti od osem na šest let. — Koliko pomislikov, koliko ugovorjanja, koliko protestov je bilo tačas zoper ta dva predloga, in kakor se kaže je bila vsa ta navdušenost le umeteljni ogenj, katerega so podnetili nekateri »plačani pisarji.« Za denar se piše, se govori, navdušuje, vse stori: priduša, prisega, samo da kdo kaj plača in tako nahujskano ruvanje se potem imenuje „**občno mnenje**“!

Učiteljska skupščina za mesto Ljubljano bode v četrtek 24. junija t. l. — Dnevni red:

1. Opazke c. k. okrajnega šolskega nadzornika o šolskem nadzorovanju.
2. O pismu (obliki pismenk) v poučnih knjigah »Slovensko - nemški Abecednik in Abecednik za slovenske ljudske šole«, spis. A. Žumer in A. Razinger, v Ljubljani, 1880, založ. Kleinmayr in Bamberg (poroč. G. Anton Razinger).
3. Volitev učnih knjig in beril za šl. leto 1880/81, da se predlagajo okrajnemu šolsk. nadzorništvu po §. 8. derž šl. postave.
4. Poročilo bukvarnične komisije o stanju okrajne učiteljske bukvarnice in o nje računu. Nasveti za napravo knjig in učnih pripomočkov naj se po 4. točki bukvarničnega reda predlagajo skrajni čas do 21. junija pri imenovani komisiji (pervomestnik je g. France Kokalj). Volitev bukvarnične komisije za leto 1880/81.
5. Volitev stalnega odbora za okrajno učiteljsko skupščino.
6. Samostalni predlogi, kateri se imajo razglasiti pri stalnem odboru skrajni čas do 21. junija.

Iz Radovljiskega okraja. Učitelji tega okraja bodemo imeli navadno letno zborovanje dne 17. rožnika v šolskem poslopji v Radovljici z sledečim sporedom:

1. Volitev dveh perovodij in predsednikovega namestnika.
2. Opazke velečastitega gosp. c. k. okraj. šolskega nadzornika pri letošnjem nadzorovanju posameznih šol.
3. Pravopis v ljudski šoli, združen z govornimi vajami. Poročevalec g. Medic.
4. Praktično vodilo učiteljem k vspešnemu poduku v pisanji. Poročevalec g. Thuma.
5. Podučno pojasnilo k natanjnému izdelovanju (odgovoru) statističnih vprašalnih pol (Fragebögen). Poroča g. Trojer.
6. Volitev enega zastopnika učiteljev v okrajni šolski svet.
7. Poročilo predsednika okraj. učiteljske knjižnice; volitev novega knjižničnega in stalnega odbora.
8. Povoljni nasveti posameznih zborovih članov. Po končanem zborovanju pa ima okrajno učit. društvo, ki je uže blizo 2 leti mirno počivalo, svoj letni občni zbor, da se voli novi odbor, in delavni krog določi.

Iz Predarlskega beremo v »Christ. pedag. Bl.« med drugimi tudi, da je sedaj, ko je upeljana osemletna šolska dolžnost, s šolskim obiskovanjem veliko slabše, kakor je bilo poprej, ko je trajala dolžnost le šest let. Učitelji so do-

bili svojo zvišano plačo, ti so pa toliko pametni, da se porazumó s krajnim šolskim svetom. (Vsak ima rad mir v svojem domačem kraju. Ur.) Kraj. šolski svet in pa stariši so zadovoljni, ako morejo kaj odščipniti šolski dolžnosti, učitelj pa jedno oko zatisne. V stari dóbi je bilo pri nas na več krajih tako-le: V teh šestih letih, ko je imel otrok v šolo hoditi, je učitelj zaznamoval vsako zamujeno uro, bodi si da je bila opravičena ali ne. Ko je šest let preteklo, je prinesel učenik število zamud krajnemu šolskemu nadzorniku, in otroku se je določilo, kaj ima nadomestiti v sedmem letu. Večkrat je mogel še ves zimski čas v šolo hoditi. To je spravilo v red šolsko obiskovanje, prihranjenega je bilo mnogo dela in sitnosti. — To bi bilo splošno vodilo; poleg tega bi se tudi moglo določiti, da bi se otroci, katere stariši prostovoljno še v sedmo leto pošiljajo, morali sprejemati. (Po selskih šolah menda pri nas ne bodo pritiskali, a v mestih imamo učence tudi nad 15 let stare. Ur.) Ali bi ne bilo mogoče, samopašne stariše in njih otroke siliti, da pošiljajo otroke še nad šest let v šolo, ako se niso dosihdob potrebnega naučili. Take stvari bi imel določevati le krajni šolski svet, edini ta ve za vsak mogočen slučaj. Ta bi pa imel postopati nepristransko in neodvisno, v ta namen bi pa bilo potreba, da bi njemu bil na čelu duhovni v kraju; vsakdanja skušnja nas uči, da v občini ni nihče neodvisen, naj manj so pa predstojniki in odborniki. Prav lahko se pravo najde in zadene, samo treba je postaviti vsacega na mesto, katero mu gre, nikar tedaj, da bi bili bolj učeni in omikani podložni manj izobraženim.

Slovensko učiteljsko društvo je imelo odborovo sejo 3. junija t. l. Razgovor je bil o raznih učnih pripomočkih pri poučevanju. Prihodnja seja bode 1. julija, kjer se bode ta razgovor nadaljeval. Začetek ob navadni uri, dveh popoldne.

Važen ukaz ministerstva je izšel 1. t. m. Z ozirom na §. 44. šl. i uč. reda dné 20. avgusta 1870 se določi, da se ima pri vverstenji učencev v razrede in oddelke gledati tudi na red v veroznanstvu. (*Prosimo, pristavite še zraven, da se nihče iz šole ne sme spustiti prej, da opravi spoved in prvo sv. Obhajilo.* Ur.)

Javna zahvala. Zavarovalna banka Slavija je podarila »Narodni šoli« za napravo učnih pripomočkov šolam 100 gl. V dolžnost si štejemo, da se za to blagodušno pomoč javno zahvalimo čislani banki in nje zastopniku v Ljubljani, blagorodnemu gospodu Iv. Hribarju. Odbor »Narodne šole.«

Šent - Gothardski predor med Švico in Lombardijo - Göschenen in Airoli je odpert. Delali so ga 7 let in 5 mescev, dolg je 14.920 km., tedaj 2 zemljepisni milj. Veliko ljudi je med delom umerlo, tudi prvi izumitelj Favre je m. l. v predoru umerl; soparica, v kateri so delalci delali, je bila neznosna +34 C. — 29. svečana prederli so zadnjo steno, ko so se uže nekaj dni delavci od tu in tam čuli. — Kar je najbolj čudno, in pričaje o izverstnosti delovodjev je to, da so se delavci od nemške in laške strani v sredi hriba pod zemljo srečali, recimo da bi bili od kraja zmotili se le za 1 m. m. bi bili v sredi hriba več kilometrov vsak sebi. Predor bo služil prometu med Laškim in Nemškim, a škodoval avstrijski železnici čez Brenner na Tirolskem. Da Avstrija ne zgubi vseh kupčijskih potov, bodo sedaj prederli goro Arl med Tirolimi in Predarlskem, da bode imelo prost izvoz iz svojih dežel do Bodenskega jezera in dalej v Švico, Nemško in Francosko. — Avstrija s svojim žitom vselej kake dva mesca prej pride na terg, sicer bi z Rusijo in Ameriko kar

ne mogla konkurirati, ker v Masiliji in Genovi se ruska in ameriška pšenica navadno ceneje prodaja, kakor ogerska.

Resna nevarnost žuga temu prerovu kakor pišejo nemški listi. Prevertali so namreč na nekem kraju tanko plast belega drobečega kamnja, podslombe so se uže večkrat udale, naredili so sežen debel zid iz granita, a tudi ta se udaja. Zemljemerci ne vedo sedaj, kaj? Zemljėslovec dr. Stapf je rekel, da ne vidi družega pripomočka, nego da se naredi stranski prerov s krivino (Curve), ki se bode ognila tega kamna. A to bi delo za dve leti zakasnilo. — Od sreče tudi morejo govoriti, da niso prerova globokeje v zemljo vertali. Opazili so namreč, da bi zarad vročine, katero ima zemlja v sebi, ne bilo mogoče delati, ako bi bili prerov globokeje pomerili.

Razpisi učiteljskih služeb.

Na Kranjskem. V šl. okraji Litijskem. Na 1razredni šoli v Žalni, učit. služba, l. p. 450. Prošnje do 1. julija t. l.

Premembe pri učiteljstvu.

Na Kranjskem. Stalno postavljeni: Gosp. France Medic (II. učit.) in gđc. A. Hofbauer (III. učit.) v Radovljici; g. Jekovec v Ljubnem in g. A. Junec v Dobravi. V Begunje pri Cerknici pride začasno g. Jakob Žebre, dosihmal v Waldherr. zavodu. V Idrijo pride g. L. Žorž iz Primorskega. G. J. Hočevvar, učitelj v Dražicah pri Černomlji, je umrl 1. t. m. N. v m. p.!

V a b i l o

na naročbo „Učit. Tov.“ za II. polovico l. 1880.

Minula je prva polovica leta 1880, in o tej priliki vabimo, kakor navadno, svoje sobrate in vse slovenske rodoljube v naročevanje. — Kaj Vam čem sedaj obetati, kaj novega povedati, č. č. naročniki! „Tov.“ poznate, a „Tov.“ pozna Vas. Tedaj ne rečemo drugega, podpirajte nas, kakor ste nas dosihmal, z dopisi in naročili, duševno in materielno, in „Tov.“ Vas bode zopet obiskaval v stari obleki; blaga bode imel na izbero, robe take, kakoršne mu boste pošiljali, samo da bode sim in tje odbiral, in odbrano prinašal v javnost. Vam pa, mili tovariši, zakliče „Tov.“ bratje, čas je, da od spanja vstanete, dan se zaznava, danica prihaja, verhovi gora se iz megle vzdigujejo, tedaj povzdignite svoje glave in pogledjte, da Vas solnce ne prehití. — Velja pa „Učit. Tov.“ za celo leto 3 gl.; za pol leta 1 gl. 50 kr.; spise in dopise prejema uredništvo, **M. Močnik**, mestni učitelj, stari terg h. št. 13; naročnino in naznanila pa založništvo, **R. Milic**, tiskar na starem tergu h. št. 19. — Svoje dolžnike vabimo vljudno na vplačevanje, vse skupaj pa, da naročnino obnove, ako tega še storili niso; pristopivšim naročnikom pa lahko postrežemo z vsemi listi, začensí, od 1. januarja t. l. — Bog z nami!

Dr. Jakob Razlag,

roj. 12. julija 1826, umrl 5. junija 1880.

Svet veliko obeta, pa malo da. Danes ti kliče »hosana« jutri pa »križaj ga«, ako se podstopiš, svoje misliti. Te besede postavimo na čelo nekrologu dr. Jakoba Razlaga; kajti on je v svojem življenji obilo skusil resnico teh besedi.

Razlag je bil rojen v Radoslavcih blizo Ljutomera na Spodnjem Štajerskem dne 12. julija 1826. Nižje šole in gimnazije je obiskal v Mariboru, v bogoslovji je bil 4 leta v Gradci, od tod njega obila vednost v bogoslovnih zadevah; pravoslovje je potem doveršil v Gradcu l. 1854 je bil promoviran za doktorja. V Gradci je ostal 1862 kakti odvetniški koncipijent, ter je poučeval v slovenščini na realki in prestavljal vladne razglase na slovenski jezik.

L. 1862 je dobil advokaturu v Brežicah, in ko se je ravno ta čas začelo javno politično življenje v Avstriji, stopil je tudi Razlag v versto narodnih borilcev, v javno politično življenje. — Dr. Razlag se je potem okoli l. 1870 preselil v Ljubljano, kjer smo imeli narodni učitelji priliko seznaniti se z blagim, rodoljubnim gospodom. — Ko se je »Narodna šola« s g. Stegnarjem preselila iz Idrije v Ljubljano, je bil Razlag prvi predsednik »N. š.« ter odsihmal bil njeni prvi in poglavitni pokrovitelj in zavetnik. Naklonil ji je 100 gl., katere je daroval slavoznani mecen, ranjki baron Cojz, on sam je daroval »N. š.« 70 gl. Pri njem smo se zbirali in posvetovali narodni učitelji, tudi on se je vdeleževal učiteljskih zborovanj, ter nas spodbujal k vstrajnosti in delavnosti a tudi svetoval zmernost in previdnost. Razlag se je potegoval za šolstvo ne le z besedo, marveč tudi z dejanjem, ne le na tihem, a tudi javno v deržavnem in deželnem zboru, in to je storil ob istem času, ko so po narodnih učiteljih udrihali Nemci, ako ti ne, pa gotovo Slovenci. Namen našemu listu ni »politikovati« in iz tega stališča soditi javno delajoče osebe, a povedati nam je dolžnost, sedaj, ko nam nihče ne more podtikovati sebičnih namenov, da smo poznali nad dr. Razlagom moža, ki je goreče ljubil svoj narod, marljivo delal njemu na korist, in ostal skoz in skoz pošten, in iz javnega življenja pa stopil ali zarad bolehnosti, ali utrujen in upehan težavnega boja, od katerega so marsikateri tačas mislili, da je brez vspeha in da naj bolje storimo, ako se z nemškimi ustavoverci složimo; kdo vé to prav presojevati, a to je gotovo, da se bo imenovalo Razlagovo ime vselej, kedar se bode govorilo od probuditeljev narodne zavesti.

Umrli pa je dr. Razlag 5. junija 1880 v Brežicah na Spod. Štajerskem, kamor se je bil iz Ljubljane l. 1875 preselil, pokopan je bil 8. t. m. Pogreba se je vdeležilo mnogo naroda iz Ljubljane, med drugimi tudi dr. Vošnjak, narodna društva in druga položila so mu na krsto krasnih vencev vseh skup 30. Njegovo truplo počiva sedaj v hladni zemlji; o njemu bodo pa potomci bolj objektivno sodili, kakor sodi sedanji vek.